

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган кој је именован о комисију Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 30. октобра 2013. године.</p> <p>2. Састав комисије сазнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива у научној области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. Оливера Дурбаба, ванредни професор, Германистика, 21. 6. 2011, Филолошки факултет Универзитета у Београду</p> <p>2. Смиља Срдић, редовни професор, Германистика, 18. децембар 2007, Филолошки факултет Универзитета у Београду</p> <p>3. Јулијана Вучо, редовни професор, Италијанистика, 14. јул 2010, Филолошки факултет Универзитета у Београду</p> <p>4. Љиљана Глишовић, доцент, Страни језици, 5. април 2011, Факултет политичких наука Универзитета у Београду</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Катарина, Коста, Кржељ</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 22.10.1967. Земун, Београд, Република Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 10.12.2003., Факултет драмских уметности Универзитета уметности у Београду, "Херман Глазер као креатор културне политике и модела културног менаџмента града Нирнберга".</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистрана наука: Наука о драмским уметностима из области театрологије - менаџмент и анимација у култури</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Лингвопрагматика немачког језика на нефилолошким факултетима
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Навести кратак садржај сазнаком броја страна поглавља, слика, шема, графика и сл.
<p>Докторска дисертација "Лингвопрагматика немачког језика на нефилолошким факултетима" обухвата десет поглавља (421 стр.) и почиње резимеом на српском и резимеом на енглеском језику, изјавом о ауторству и садржајем. Потом следе уводна разматрања (стр. 1-2) и пет централних поглавља рада. У другом поглављу (стр. 3-173) излажу се предмет и циљ истраживања. Треће поглавље (стр. 174-213) представља приказ основних карактеристика учења и наставе немачког језика струке на нефилолошким факултетима. У четвртм поглављу (стр. 214-254) излажу се резултати истраживања ставова наставника и студената о настави немачког језика струке. Пето поглавље (стр. 255-330) посвећено је питањима теорије курикулума и дефинисања курикулума за наставу немачког језика струке. У шестом поглављу (стр. 331-375) износе се подаци о теорији уџбеника и о могућностима за моделовање уџбеника за специјалне стручне домене. Завршна четири поглавља чине закључак (стр. 376-389), библиографија (390-412), прилози (413-420) и биографија кандидаткиње (стр. 421). Четврто поглавље садржи 7 табела, а пето 2 табеле.</p>
V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<p>Докторска дисертација "Лингвопрагматика немачког језика на нефилолошким факултетима" почиње општим разматрањима у уводном првом поглављу, док се у другом поглављу рада приказују предмет и циљ</p>

истраживања. Друго поглавље обухвата три потпоглавља која су посвећена лингвопрагматици као научној дисциплини, дидактици лингвопрагматике и односу интеркултурног учења и лингвопрагматике. У првом поглављу другог потпоглавља анализирана су теоријска полазишта, проблем терминологије, односно генеза појма лингвопрагматике и њене развојне фазе. У стручним круговима на немачком говорном подручју до данас не постоји јединствено мишљење о томе да ли је лингвопрагматика самостална научна дисциплина, принцип, контекстуално знање, трансдисциплинарни мост између филологије и хуманистичких наука или помоћна дисциплина. Отворено је и даље питање да ли лингвопрагматика треба да има услужну функцију или треба и може да се развија као одређеној аутономији. Такво стање у актуелној стручној дискусији последица је интердисциплинарности лингвопрагматике, нетранспарентности њених циљева, разлика у тумачењу културе као референтне тачке сваког истраживања, као и нејасних и не увек убедљивих и проверивих резултата истраживања у наведеној области. У овом поглављу приказан је проблем одређења појма лингвопрагматике, за који се и у српском и у немачком језику, као и у неким другим језицима, јавља низ различитих дескриптивних термина. У српском језику у употреби је неколико појмова, а најчешћи су: лингвопрагматика, лингвокултурологија, елементи културе и цивилизације. Проблем додатно отежава чињеница да је лингвопрагматика на немачком говорном подручју кроз историју носила различите називе, нпр. „наука о реалијама“, „наука о држави“ и „наука о култури“. Особености, циљеви и културно-политичке датости које су детерминисале појам лингвопрагматике такође су део приказа његове генезе. Као што не постоји јединствен став о томе да ли је у случају лингвопрагматике реч о самосталној научној дисциплини, тако не постоји сагласност ни када је у питању сам предмет лингвопрагматике. Стога је питање њених садржаја анализирано у засебном потпоглављу. Будући да је референтна тачка у сваком истраживању предмета лингвопрагматике – култура, то је посебна пажња посвећена анализи различитих тумачења њених садржаја и функција. У овом потпоглављу приказане су карактеристике традиционалног, статичког и затвореног појма културе, као и проширеног појма културе, који имплицира живо интересовање за свакодневни живот и живот појединца. Посебан значај у овом потпоглављу дат је Алтмајеровом схватању и тумачењу немачких културних интерпретативних образаца и Томасовом схватању културе као универзалног система оријентације. У наредном поглављу анализира се значај и утицај који је развој конструктивизма имао на теорију учења, на наставу страних језик и на лингвопрагматику. У конструктивистичкој теорији процес учења се тумачи на основу ученикове личне конструкције и реконструкције знања и сматра се резултатом интеракције ученика са одређеним социокултурним контекстом. Посебан значај у том процесу има већ постојеће знање. Такво полазиште условило је низ промена у настави лингвопрагматике: усмереност ка потребама и интересовањима ученика, аутономни рад, укључивање ученика у процес провере знања и постигнућа путем аутоевалуације, развијање стратегија учења и др. Када је реч о методама којима се служи лингвопрагматика, приказаним у засебном потпоглављу, констатује се да се данас најчешће примењују различити видови компарације, при чему посебан значај имају методе типолошке компарације, генеричко поређење, интеркултурно поређење и бидирекциона компарација. Посебан значај придаје се конфронтативној обради лексике. У овом поглављу дат је приказ карактеристика лингвистичке и литерарне лингвопрагматике и интеркултурне прагматике. Предмет другог потпоглавља чини анализа особности дидактике лингвопрагматике и различитих дидактичких концепата, односно анализа лингвопрагматике у контексту историје метода у настави страних језика. Лингвопрагматику одликује неколико развојних фаза (литерарна, когнитивна, комуникативна и интеркултурна), чије особности су детаљно приказане у овом потпоглављу. Посебна пажња у овом потпоглављу посвећена је питању политичког васпитања и утицају образовно-политичких докумената познатих под називом ABCD-Thesen и DACHL-Konzept на дидактику лингвопрагматике. Темелј првог документа чини настојање да се одреди полазна основа у дефинисању проблема лингвопрагматике, док се потоњи залаже за плурицентричан приступ који би обухватио целокупно говорно подручје немачког језика. Тезе АБЦД наглашавају потенцијал наставе страног језика за развијање интеркултурне компетенције и примарни задатак лингвопрагматике виде у сензибилизацији и развијању вештина, способности и стратегија у опхођењу са страном културом. У последњем потпоглављу другог поглавља разматра се однос интеркултурног учења и лингвопрагматике у оквиру којег је извршено разграничавање појмова интеркултурно учење, интеркултурна комуникација и интеркултурна компетенција. У овом потпоглављу дат је приказ метода интеркултурног учења, при чему је посебно наглашен значај обраде проблемских поља – стереотипа, поређења, формулисања питања и преиспитивања значења. Типологија задатака и вежби за интеркултурно учење приказана у овом потпоглављу између осталог садржи смернице за пројектни рад, тематски оријентисану наставу, игру, задатке испитивања значења и задатке за превенцију критичног инцидента. У потпоглављу посвећеном питању критеријума за селекцију садржаја за наставу лингвопрагматике приказани су Пенингова типологија материјала за лингвопрагматику, Шмитови и Нојнерови критеријуми за селекцију материјала, као и Пенингов и Витеов предлог прогресије. Друго поглавље завршава се приказом облика евалуације у настави интеркултурне лингвопрагматике.

Предмет трећег поглавља представља немачки језик струке на нефилолошким факултетима. Након приказа

типологије наставе језика струке представљени су циљеви, принципи, садржаји и функције наставе немачког језика струке. У оквиру тог потпоглавља укратко су приказане специфичности наставног материјала и компетенција наставника који предају језик струке. Посебна пажња посвећена је питању дидактике немачког језика струке, њеним особеностима и разликама у односу на дидактику наставе немачког језика. У трећем потпоглављу значајно место заузима анализа значаја и места наставе немачког језика струке код нас и у европском окружењу, некада и данас. Након кратког приказа историје немачког језика струке од почетка 19. века, анализирају се актуелно стање и тенденције у настави немачког језика струке. Анализа значаја и места наставе немачког језика на нефилолошким факултетима у Србији данас обухвата приказ заступљености немачког језика на државним и приватним факултетима, фонд часова, статус предмета и број студената који га похађају. Приказ стања у европском окружењу односи се на статус предмета немачког језика струке у Италији, Француској, Пољској, Грчкој, Белорусији и Русији. Посебна пажња у овом поглављу посвећена је питању интеркултурног учења у настави страног језика струке.

Тему четвртог поглавља чини истраживање потреба, интересовања и ставова студената и наставника нефилолошких факултета у области лингвопрагматике немачког језика. У првом потпоглављу приказани су предмет, циљ, полазне претпоставке, методе истраживања, узорак и резултати истраживања потреба, интересовања и ставова студената нефилолошких факултета о садржајима, циљевима и методама у лингвопрагматици. У другом потпоглављу приказани су предмет, циљ, полазне претпоставке, методе истраживања, узорак и резултати истраживања потреба, искустава и сугестија наставника немачког језика на нефилолошким факултетима.

Пето поглавље посвећено је питању курикулума и обухвата потпоглавље посвећено анализи теорије курикулума. У овом потпоглављу анализирају се различита полазишта у дефинисању курикулума, типологија курикулума и актуелни модели за њихово креирање. Централни део овог поглавља представља приказ резултата анализе статута нефилолошких факултета у Србији и анализе курикулума за немачки језик струке на нефилолошким факултетима. Посебна пажња у овом поглављу посвећена је питању креирања курикулума и приказу основних фаза тог процеса. Модел оквирног курикулума за лингвопрагматику немачког језика на нефилолошким факултетима тема је засебног потпоглавља, које садржи осам потпоглавља посвећених питањима наставних циљева, принципима и компетенцијама студената, избору наставних садржаја, наставног материјала, типологији вежбања и задатака, методама и евалуацији постигнућа. У оквиру метода дат је приказ социјалних форми погодних за интеркултурну лингвопрагматику, професионално и стручно оријентисаних техника, као и приказ аутономног учења и односа матерњег и страног језика. Посебна пажња у овом потпоглављу посвећена је могућностима и техникама рада са сликама, фотографијама и карикатурама у настави лингвопрагматике.

Теме шестог поглавља односе се на теорију уџбеника, дидактичко обликовање уџбеника и стандарде квалитета уџбеника. У оквиру овог поглавља се разматра предмет теорије уџбеника, његове функције, садржинско одређење самог појма уз посебан осврт на његово проширено схватање. Потпоглавље посвећено проблему дидактичког обликовања уџбеника даје приказ структурних и организационих компоненти уџбеника, односно вербалних и визуелних елемената структуре у функцији излагања садржаја, елемената структуре у функцији усвајања садржаја и елемената структуре у функцији оријентације у раду са уџбеником. Након приказа теоријског одређења стандарда квалитета уџбеника дат је приказ критеријума за дидактичко обликовање уџбеника по Нодарију, приказ критеријума квалитета валоризације уџбеника по Функу и Крумов Стокхолмски каталог критеријума квалитета. Последње потпоглавље садржи предлог стандарда квалитета уџбеника германовских култура који обухватају пет група стандарда. То су стандарди који се односе на квалитет елемената у функцији оријентације у уџбенику, стандарди који се односе на садржај основног, допунског и појашњавајућег текста уџбеника, стандарди који се односе на дидактичко обликовање садржаја, стандарди који се односе на квалитет језика уџбеника и стандарди који се односе на квалитет допунских, мултимедијалних материјала.

У седмом поглављу су изнета закључна разматрања. Библиографија је дата у осмом поглављу, а прилози уз рад у деветом.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

Krželj, K.. 2007. Могућност саврењацилвеа интеркултурне лингвопрагматике. Примењена лингвистика (8). Филолошки факултет Београд: 168-176.

Krželj, K.. 2010. Stavovi nastavnika nemačkog jezika o značaju ciljeva i lingvopragmatike u nastavi. Izlaganja na Trećem kongresu primenjenog lingvistika danas između teorije i prakse održanog 21.11.-1.12.2009 u Novom Sadu.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

На основу резултата истраживања потреба, интересовања и ставова студената нефилолошких факултета ауторка закључује да се међу испитаним студентима уочава интересовање за садржаје лингвопрагматике и да, по мишљењу студената, садржаји из лингвопрагматике могу да допринесу ширењу опште културе, повећају мотивацију за учење страног језика и помогну у каснијем професионалном раду. Студенти показују подједнако интересовање за све земље немачког говорног подручја, а најзанимљивије теме по њиховом мишљењу су: путовања, обичаји и односи наше земље са земљама немачког говорног подручја. Главни циљ учења немачког језика струке на нефилолошким факултетима, према мишљењу испитаних студената, јесте коришћење стручних часописа, учешће на стручним скуповима и комуникација са колегама. Када је реч о материјалу који би волели да обрађују у настави студенти на прво место стављају делове играних филмова, затим фотографије, документарне филмове. Најефикаснији начини рада, односно социјалне форме за које студенти показују највише интересовања, јесу разговор и дискусија, затим предавање, рад у пару и групни рад. И у случају наставних средстава, студенти највеће интересовање показују за аудио материјал, делове играних и документарних филмова и исечке из новина.

На основу анализе резултата испитивања потреба, искустава и сугестија наставника немачког језика на нефилолошким факултетима могуће је закључити да се настава немачког језика струке изучава различит број семестара (од 3 до 9), на различитим годинама студија и са различитим фондом часова. Када је реч о општеобразовним циљевима и специфичним циљевима наставе страног језика струке на нефилолошким факултетима може се закључити да већина факултета нема јасно дефинисане општеобразовне наставне циљеве, односно да они великом броју наставника нису познати. Главни циљ учења немачког језика струке на нефилолошким факултетима, према мишљењу наставника, јесте коришћење стручних часописа, комуникација са колегама и на трећем месту упознавање немачке културе. Када је реч о вештинама које треба развијати у настави наставници високо рангирају развијање способности упознавања стране културе, а следе способност тимског рада, развијање толеранције, ослобађање од предрасуда, док се развијање емпатије нашло на последњем месту.

Велики проценат наставника има план и програм за свој предмет и садржаји из лингвопрагматике представљају у 81% програма њихов интегрални део. Најзаступљеније лингвопрагматичке теме у наставним садржајима јесу живот младих, спорт и слободно време, обичаји и уметност, док теме као што су друштвени проблеми, предрасуде о Немцима и разлике у елементима невербалне комуникације нису садржани ни у једном наставном материјалу. Теме за које су наставници претпоставили да рефлектују интересовања студената само у ограниченој мери одговарају стварним интересовањима студената, а наставници имају право да садржаје бирају према критеријумима које сами дефинишу. Када је реч о социјалним формама које примењују, половина испитаних наставника навела је пројекат, а најчешће се користе дискусија, потом фронтална наставу и индивидуални рад. Рад у пару и групни рад нису заступљени у довољној мери.

На основу добијених резултата могуће је закључити:

а) Студенти и наставници немачког језика струке на нефилолошким факултетима показују интересовање за лингвопрагматичке садржаје. Студенти су мотивисани да усвоје такве садржаје, а наставници да их обухватније и систематичније интегришу у наставу. Иако испитани студенти и наставници показују свест о потреби и значају интегрисања интеркултурне лингвопрагматике у наставу језика струке, њени потенцијали им нису у познати довољној мери.

б) Настава немачког језика струке одвија се у хетерогеним институционалним условима због чега курикулум мора бити отворен како би се могао применити и адаптирати у складу са особеним оквирним условима.

ц) Курикулум за наставу лингвопрагматике не може се темељити на претпостављеним потребама студената, већ мора поћи од интересовања конкретне групе студената којој је намењен. Када је реч о садржајима, реална интересовања студената су у домену садржаја лингвопрагматике другачија од претпостављених, из чега следи да је неопходно испитати интересовања сваке појединачне групе студената. Курикулум мора садржати смернице за хоризонтално и вертикално повезивање тема, односно наставних садржаја.

д) Будући да ни студенти ни испитани наставници нису у довољној мери упознати са кључним компетенцијама као наставним циљем, неопходно је да курикулум садржи прецизна објашњења и образложења редефинисаних циљева.

е) Ни студенти ни наставници нису у довољној мери упознати са потенцијалом пројектног рада у настави језика струке и настави лингвопрагматике немачког језика, због чега је у курикулуму неопходно детаљно приказати потенцијале кооперативних облика рада.

ф) Резултати истраживања указују на недовољну упућеност у могућности употребе интернета и учења путем интернета у настави, због чега курикулум мора садржати основне смернице за рад са визуелним и хипертекстуалним материјалом.

Резултати испитивања потреба, интересовања и ставова студената и анализе потреба, искустава и сугестија наставника допуњени су резултатима анализе статута и силабуса за немачки језик струке на нефилолошким факултетима како би се добиле потпуније информације о могућностима имплементације курикулума лингвопрагматике.

Резултати анализе статута нефилолошких факултета сведоче о томе да су општеобразовни циљеви дефинисани једино у Статуту Пољопривредног факултета, а да се циљеви који би се могли довести у везу са интеркултурном лингвопрагматиком не помињу ни у једном од анализираних статута. Када је реч о правима наставника на усавршавање и преиспитивање планова и програма, анализа је показала да је у 7 од 9 статута наставницима то право загарантовано. У преостала два статута није прецизирано у чијој је надлежности усавршавање и преиспитивање планова и програма.

На основу резултата анализе силабуса за немачки језик струке на нефилолошким факултетима могуће је закључити да се у свега 27% анализираних силабуса у циљевима помињу компетенције које се могу довести у везу са циљевима интеркултурне лингвопрагматике. Културна, интеркултурна компетенција или плурикултуралност не помињу се ни у једном од анализираних силабуса. Када је реч о исходима, свега три силабуса (27%) садрже елементе који су у корелацији са циљевима и садржајима интеркултурне лингвопрагматике, при чему се у силабусу Пољопривредног факултета Универзитета у Београду експлицитно наводи социокултурна компетенција.

Лингвопрагматички наставни садржаји усилабусимаодносе се првенствено на: а) географске датости (углавном СР Немачке), б) културу, ц) аспекте свакодневног живота, д) ситуације које се односе на струку и професионално окружење, а могу се разматрати са интеркултурног полазишта. Када је реч о наставним методама ниједан силабус не даје смернице за аутономни рад, за избор социјалних форми или информације о професионално и стручно усмереним методама. Изузетак представља силабус Саобраћајног факултета који предвиђа употребу пројектног рада. И у погледу информација о типовима задатака и вежби силабуси показују недостатке, па тако ни један силабус не садржи информације о том елементу планирања наставе. У погледу оцењивања и праћења постигнућа може се констатовати да ниједан од анализираних силабуса не даје информације о техникама и инструментима евалуације па самим тим ни о оним специфичним за интеркултурну компетенцију.

На основу анализе статута нефилолошких факултета и силабуса за немачки језик струке, а у односу на један од циљева овог рада – креирање курикулума за лингвопрагматику – ауторка закључује да: а) Не постоје законске или институционалне препреке за редеофинисање циљева наставе немачког језика струке или лингвопрагматике немачког језика; стога је могуће проширити наставне циљеве у складу са интегративном поставком лингвопрагматике за афективну компоненту и интегрисати и развијање кључних компетенција. б) Курикулум за лингвопрагматику у погледу наставних циљева мора садржати јасно одређење циљева интеркултурне лингвопрагматике. ц) Курикулум за лингвопрагматику у погледу наставних садржаја мора садржати критеријуме за селекцију садржаја, смернице за умрежавање тема и информације о значају уважавања националних и регионалних разноликости немачког говорног простора. д) У погледу наставних метода курикулум за лингвопрагматику мора садржати смернице за избор социјалних форми, стручно и професионално усмерених метода; неопходно је нагласити значај аутономног учења. е) Типологија задатака и вежби у курикулуму лингвопрагматике мора садржати задатке и вежбе који тренирају опажаје, подстичу развијање комуникативне компетенције у интеркултурним ситуацијама и интеркултурном поређењу. ф) Курикулум лингвопрагматике мора садржати технике и инструменте евалуације специфичне за праћење постигнућа интеркултурног учења.

На основу анализе теоријских полазишта интеркултурне лингвопрагматике и теорије уџбеника, уз посебан осврт на постојеће стандарде квалитета за уџбенике немачког језика према Нодарију (1999), Функу (2004) и Круму (1994), у погледу стандарда квалитета уџбеника германофоних култура износе се следећи закључци: 1) Уколико се у дефинисању стандарда квалитета уџбеника германофоних култура примене конструкцијска решења произишла из савремене теорије уџбеника и интеркултурне дидактике, уџбеник може допринети постизању циљева лингвопрагматике на интеркултурним основама. 2) Да би уџбеник могао да оствари своје функције, укључујући и развијање интеркултурне компетенције, неопходно је да се формулишу стандарди квалитета за све нивое макроструктуре. Интеркултурни приступ се не сме ограничити само на садржински план уџбеника, јер структурно-организациони план одражава специфичност дидактичког обликовања садржаја, а посредством инструктивног материјала доприноси остварењу циљева интеркултурне лингвопрагматике.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Докторска дисертација Катарине Кржељ писана је акрибично и савесно. Ауторка је помно пратила резултате страних и домаћих истраживања у области лингвопрагматике и показала владање одговарајућом методолошком апаратуром, као испособност анализе и интерпретације података добијених самосталним емпиријским истраживањем. Стога ова дисертација представља допринос домаћој германистици и поуздано полазиште за рад будућих истраживача.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцјене дисертације, комисија предлаже:

Комисија предлаже да докторска дисертација мр Катарине

Кржељ, „Лингвопрагматика немачког језика“ нефилолошким факултетима „прихвати кандидаткињу за позовена одбрану.“

и

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1.

2.

3.

4.

5.